SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Lausunto

11.9.2023

20-200656

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Asiantuntijakuulemis- ja lausuntopyyntö liittyen hallituksen vuosikertomukseen 2022

STM:n lausunto liittyen hallituksen vuosikertomukseen 2022 sekä eduskunnan lausumaan EV 24/2005 vp

1. *Eduskunta edellytti 5.4.2005, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin vanhemmuudesta työnantajalle aiheutuvien kustannusten jakamiseksi yhteisvastuullisesti kaikkien työnantajien kesken. (HE 195/2004 vp – EV 24/2005 vp)*

Kustannukset ja miten niitä korvataan

Vanhemmuudesta ja/tai perhevapaista työnantajille aiheutuvat kustannukset voidaan jakaa lakisääteisiin ja sopimusperusteisiin (työ- ja virkaehtosopimuksiin perustuviin) sekä suoriin ja epäsuoriin kustannuksiin. Lakisääteisen kustannuksen muodostaa perhevapaalla ansaittava vuosiloma ja siihen liittyvä vuosiloma-ajan palkka sosiaalivakuutusmaksuineen. Vuosilomalain (162/2005) mukaan vuosiloman ansainnassa työssäolon veroisena aikana pidetään työsopimuslain (55/2001) 4 luvun mukaista erityisraskausvapaata, tilapäistä hoitovapaata, pakottavista perhesyistä johtuvaa poissaoloa, omaishoitovapaata sekä raskaus- ja/tai vanhempainvapaata yhteensä enintään 160 vapaapäivän ajalta. Hoitovapaan ajalta työntekijä ei ansaitse vuosilomaa. Vanhemmuuteen liittyvinä lakisääteisinä kustannuksina voidaan pitää myös raskauden aiheuttamista sairauspoissaoloista työnantajalle aiheutuvia kustannuksia. Sopimusperusteiset kustannukset riippuvat sovellettavasta työ- tai virkaehtosopimuksesta. Useilla aloilla on sovittu palkanmaksusta raskaus- ja vanhempainvapaan sekä tilapäisen hoitovapaan (vapaa alle 10 v. sairaan lapsen hoitamiseksi) ajalta. Palkallisen ajan kesto ja ehdot palkan saamiseksi vaihtelevat. Usein on sovittu myös lomarahan maksamisesta vastaavasti kuin työssäoloajalla. Epäsuoria kustannuksia syntyy mm. töiden järjestelyyn, sijaisen rekrytointiin ja perehdyttämiseen sekä vanhempainvapaalta palaavan työntekijän perehdyttämiseen liittyen. Yksittäiselle työnantajalle aiheutuvien kustannusten määrä vaihtelee siten huomattavasti.

Työnantajan palkkakustannuksia korvataan maksamalla vanhempainpäiväraha työnantajalle palkallisen raskaus- ja vanhempainvapaan ajalta. Lisäksi vapaan ajalta kertyneen lakisääteisen vuosiloman vuosilomapalkka sivukuluineen korvataan työnantajalle täysimääräisesti. Eduskunnan lausuman (EV 24/2005 vp) jälkeen vanhempainpäivärahan tasoa on korotettu sekä vuosilomakustannuskorvauksen laskentaa on muutettu siten, että ne kompensoivat aiempaa paremmin työnantajan kustannuksia (HE 112/2006 vp). Raskaana olevan mahdollisen raskaudesta johtuvan sairausloman (omavastuuajan ylittävän) palkkakustannuksia korvataan maksamalla sairauspäiväraha työnantajalle.

Lisäksi työnantajille perhevapaista aiheutuvia kustannuksia korvataan 2500 euron perhevapaakorvauksella, joka tuli käyttöön 1.4.2017 (HE 163/2016 vp). Korvaus on suunnattu raskausvapaalle (aiemmin äitiysvapaalle) jäävien työntekijöiden työnantajille. Välillisesti korvauksen tavoitteena on parantaa naisten tasa-arvoista kohtelua työmarkkinoilla ja edistää työllistymistä.

Postiosoite **Postadress** **Postal Address**	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
Sosiaali- ja terveysministeriö				
PL 33 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 8 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	02951 63415 +358 2951 63415	kirjaamo@stm.fi stm.fi

Rahoitus

Vanhempainpäivärahat, vuosilomakustannuskorvaus sekä perhevapaakorvaus rahoitetaan sairausvakuutuksen työtulovakuutuksesta. Työtulovakuutus rahoitetaan valtion osuudella, työnantajien sairausvakuutusmaksuilla sekä palkansaajien ja yrittäjien päivärahamaksuilla. Työtulovakuutuksen rahoitukseen osallistuvat siis kaikki työnantajat ja työntekijät riippumatta siitä, käyttävätkö perhevapaita tai syntyykö ja minkä verran vanhemmuudesta aiheutuvia kustannuksia.

Perhevapaiden uudistaminen

Perhevapaiden jakautuminen nykyistä tasaisemmin molempien vanhempien kesken on nähty merkittävänä keinona paitsi edistää naisten työmarkkina-asemaa myös jakaa vapaista aiheutuvia kustannuksia tasaisemmin molempien vanhempien työnantajien kesken.

Perhevapaauudistus tuli voimaan 1.8.2022. Uudistuksella tavoitellaan perhevapaiden ja hoivavastuun tasaisempaa jakautumista naisten ja miesten kesken. Uudistuksen vaikutuksia sekä tavoitteiden toteutumista tullaan seuraamaan sosiaali- ja terveysministeriössä.

Hallitusohjelman kirjaukset

Pääministeri Orpon hallitusohjelmaan sisältyy seuraavat perhevapaisiin ja vanhemmuuden kustannuksiin liittyvät kirjaukset:

- Seurataan perhevapaauudistuksen vaikutuksia ja kehitetään järjestelmää edelleen niin, että se huomioi lapsen edun, parantaa vanhemmuuden ja työelämän tasa-arvoa, lisää perheiden valinnanvapautta ja joustoja sekä mahdollisuutta osallistua varhaiskasvatukseen.

- Hallitus seuraa perhevapaauudistuksen tuloksia, jatkaa työtä perhevapaiden tasaisemman jakautumisen puolesta sekä edistää isien perhevapaiden käyttöä.

- Hallitus selvittää keinoja vanhemmuuden kustannusten tasaisemmaksi jakautumiseksi esimerkiksi pohjoismaisten mallien mukaisesti.

Neuvotteleva virkamies Eva Ojala